

Előszó

Kötetünk a 2021. november 17-én – a sajnálatos módon továbbra is fennálló járványhelyzet miatt ismét online – megrendezett *Nyelvelmélet és kontaktológia 5.* műhely-konferencia előadásából válogatott tanulmányokat mutatja be. Ahogy a kötet címe is mutatja, ez immár az ötödik hároméves ciklusa a PPKE BTK Elméleti Nyelvészet és Magyar Nyelvészeti Tanszékei szakmai rendezvényeinek és a belőlük megszülető kiadványainknak: ezáltal beékelődik a *Nyelvelmélet és dialektológia 5.* (2020-as online rendezvény és 2021-es kötet), illetve a *Nyelvelmélet és diakrónia 5.* (2022 folyamán, a jelen kötet szerkesztési munkálataival egy időben szervezett konferencia) közé.

Témája, a kontaktológia – technikai sportból vett metaforával – a nyelvtudomány királykategóriája: több nyelv beható ismeretét feltételezi, szükségessé téve a szóban forgó nyelvek eredetének és belső rendszerszintű folyamatainak a kontaktushatásoktól való megkülönböztetését, ami széles körű szakmai felkészültséget igényel. Ez mindig is különlegessé tette a hároméves ciklusok eme szakaszát. Azonban ezt a kivételes szakmai komplexitást tovább növelte a 2021-es konferencia felhívásának újdonsága: a már hagyományosnak tekinthető tematika, a magyart és más (különösképp egyéb uráli) nyelveket érintő vagy éppenséggel általuk okozott diakrón és szinkrón kontaktushatások elemző értékelése mellett külön kiemeltük az idegen akcentusnak és nyelvtanulói köztesnyelvnek a közelmúltban magyarországi kutatóközpontokban is szárnyra kapó vizsgálatát, mely egy célnyelv és egy anyanyelvi szubsztrátum kölcsönhatásában keres és magyaráz szisztematikus, nyelvelméleti vonatkozásokkal is bíró jelenségeket. Ennek megfelelően az elhangzó előadások igen sokszínűek voltak, a kötetbe viszont végül – különféle szerzői megfontolásokból eredő döntések és a szigorú lektori bírálatok okán a válogatásból kimaradt tanulmányok nagy száma miatt – ezen változatos témáknak csak kisebb része tudott bekerülni.

Így végül a kötet tematikáját szakági szempontból a nyelvészet két „nagy altudománya”, a mondattan (É. Kiss, Szeverényi, Szabó, Asztalos) és a fonológia (Fejes, Cser–Huszthy) dominálja; habár Fejes tanulmánya inkább morfofonológiai (egy fonológiai jelenség – a magánhangzó-harmónia – morfológiai elemek-

ben – a ragozásban – való megjelenésére összpontosít), a Cser–Huszthy-cikk pedig igen régi korok diakrón aspektusát csempészi be (az ős- és ómagyar kor vizsgálatával), ezáltal színesítve a kötet nyújtotta tudományági palettát. A tárgyalt jelenségek köre természetesen ennél még színesebb. A szintaktikai szerkezeteken belül szó esik a főnévi igenevet felváltó kötőmódról (É. Kiss) és a tagadó szerkezetekről (Asztalos), az evidenciális használatát pedig két tanulmány is górcső alá veszi (Szeverényi, Szabó). A fonológia tárgykörében a hangzók minősége (a palatális magánhangzó–mássalhangzó-harmónia – Fejes) és mennyisége (zárt szótagi magánhangzónyúlás – Cser–Huszthy) is terítékre kerül.

Nyelvi érintkezés lévén a központi fogalom, érdekes kérdés, hogy a tanulmányok által vizsgált kontaktusokban mely nyelvek a résztvevők. Meglepő (vagy nem meglepő?) módon az átvevő nyelv szerepében minden esetben valamely uráli (legtöbbször finnugor) nyelvet látjuk: a magyart (É. Kiss, Cser–Huszthy) vagy finn-permi nyelveket (erza – Fejes; udmurt – Szabó és Asztalos; komi – Szabó), egyszer pedig a szamojéd nganaszant (Szeverényi). A valószínűsített átadó nyelv természetesen annak függvénye, hogy az előbb sorolt nyelvek mely más nyelvekkel érintkeztek/érintkeznek: a moldvai magyar esetében ez a román (É. Kiss); a többi uráli nyelv esetében elsősorban az orosz (Fejes, Szeverényi, Asztalos), másodsorban a török (Szabó); a Cser–Huszthy-tanulmány által áttekintett korai magyar nyelvtörténetben pedig több nyelv és nyelvcsoport, amely a magyarral a vizsgált korszakban kapcsolatba került (középfelnémet, észak-olasz, nyugati és nyugat-balkáni szláv).

Vegyes és sokrétű kötetet tanulmányozhat tehát az olvasó, melynek fejezetei a nyelvi érintkezés vizsgálatának, a nyelvtudomány eme királykategóriájának méltó példái. Hogy e kiváló kutatási eredmények az érdeklődők minél szélesebb köréhez eljuthassanak, a kötet – korábbi kiadványainkhoz hasonlóan és azokkal együtt – elérhető az interneten a következő címen: btk.ppke.hu/elmeletinyelveszet-tanszeki-kiadvanyok, és hamarosan az OSZK Magyar Elektronikus Könyvtár szolgáltatásában is.

Balogné Bérces Katalin, Nemesi Attila László és Surányi Balázs